

УДК 37.014.25:364-787.7:36.485.26(172.4)

ТЕТЯНА КАЛЮЖНА,

*кандидат філософських наук, старший науковий співробітник,
провідний науковий співробітник відділу андрагогіки Інституту
педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України, Київ, Україна
ORCID ID 0000-0003-3118-2575
tt-dd-kk@ukr.net*

ПІДТРИМКА МІЖНАРОДНОЮ НАУКОВОЮ СПІЛЬНОТОЮ УКРАЇНСЬКИХ ДОСЛІДНИКІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Публікацію присвячено проблемі підтримки міжнародною науковою спільнотою українських дослідників, вчених в умовах воєнної агресії РФ в Україні. Багато українських вчених вимушено знаходяться за межами своєї країни. Багато європейських країн, таких як Польща, Чехія, Словаччина, Німеччина, Франція та інші, надали прихисток українцям, зокрема українським дослідникам запропонували різноманітні програми для продовження науково-дослідної роботи з належними умовами проживання. Автором проаналізовано деякі аспекти підтримки та допомоги міжнародною науковою спільнотою українських дослідників. Висвітлено програми підтримки, організації та мережі підтримки українських дослідників, студентів та дослідників з усього світу. Особливу увагу приділено підтримці українських дослідників європейськими країнами.

Ключові слова: підтримка, воєнний стан, допомога, вчені, дослідники, програми, стипендії.

Постановка проблеми. Наперекір новим викликам часу – спершу пандемії коронавірусу, потім жорстокого вторгнення російської федерації на територію нашої держави, наука залишається рушійною силою прогресу людства. Адже результати новітніх досліджень ще раз підтвердили кардинальний вплив на розвиток економіки, медицини, екології, освіти, соціальної сфери та сільського господарства і, особливо важливо для України, – безпеки держави.

Лише за останні п'ять років у взаємодії з високотехнологічним вітчизняним бізнесом науковці тільки трьох провідних політехнічних університетів України реалізували низку робіт, які сьогодні мають надзвичайно важливе значення для сектору реальної економіки. Серед них 23 роботи отримали Державні премії України в галузі науки і техніки, 6 мають економічний ефект у понад 14 мільярдів гривень. Від початку війни значна частина вчених вимушено залишила місця постійного перебування, аби знайти безпечні умови для життя. Ворог зруйнував та пошкодив наукові установи, заклади освіти, обладнання, що також має вплив на подальші результати наукової діяльності [6].

З початком російського вторгнення у нашу державу дослідники України як за кордоном, так і в Україні, опинилися в одному безкінечному колі – їм доводиться одночасно надавати допомогу колегам і просто звичайним людям, чие життя руйнує війна, робити власну роботу у сфері українських досліджень та пояснювати і коментувати те, що відбувається в

Україні, часто протистояти не лише російській пропаганді, але і невігластву західних коментаторів. Дану проблему обговорювали 15 липня 2022 року науковці, яких зібрав для онлайн розмови Гарвардський інститут українських досліджень, розташований в американському місті Кембридж, штат Массачусетс. Проблемі перебування українських дослідників за кордоном, надання їм підтримки та допомоги присвячена наша стаття.

Аналіз актуальних досліджень і виділення невирішених частин проблеми. Окремі іноземні дослідники активно висвітлюють правдиву інформацію стосовно російської загарбницької війни в Україні, зокрема, заслугове на увагу активна волонтерська та журналістська діяльність Тараса Федірка, наукового співробітника Британської академії соціальної антропології Університету Сент-Ендрюс у Великій Британії, особисті історії якого проливають світло на те, в якій ситуації опинилися дослідники України з початком російського вторгнення; Стівен Сігел, професор слов'янських та євразійських студій, доцент кафедри слов'янських та євразійських студій Техаського університету в Остіні, «Розсилка (листи) з України», проект «Архів 24-го лютого»; Кімберлі Сент-Джуліан-Варнон, доктор філософії, студентка історичного факультету Пенсільванського університету, стаття «Дипломатія морозива. У чому прогресивний кокус помиляється щодо України», її наукові дослідження стали у пригоді – вона почала коментувати повідомлення рф про евакуацію чорношкірих студентів з України, які накладалися на наратив щодо України як «неонацистської держави», спираючись на свої дослідження, та одночасно публікуючи у Twitter інформацію для вразливих спільнот в Україні [14].

Мета нашої статті – ознайомити читача з окремими аспектами підтримки міжнародною науковою спільнотою українських дослідників в умовах воєнного стану.

Виклад основного матеріалу. Досить складно охопити увагою реакцію усього світу на підле вторгнення рф в Україну, окремо відмітити майже кожну країну різних континентів, які співчували українському народу і пропонували свою допомогу. Особливої уваги заслугове портал «Європейський дослідницький простір для України» – це надання інформації та послуг підтримки для українських дослідників і дослідників, які вимушені виїхати з України. Портал об'єднує ініціативи на рівні ЄС, від країни та від неурядових груп. Він має на меті допомогти постраждалим дослідникам знайти житло та роботу, полегшити визнання їхніх дипломів та запропонувати інші послуги. Портал запущено в існуючій мережі EURAXESS, яка підтримує дослідників, об'єднуючи понад 600 центрів і 43 національних порталу в країнах-членах ЄС і країнах, асоційованих з Horizon Europe. Інші ініціативи ЄС включають доступ до Science4Refugees, існуючої ініціативи EURAXESS, яка надає біженцям стажування, роботу на неповний та повний робочий день, а також доступ до Європейського дослідницького співтовариства та MSCA – Дослідники під загрозою.

Заслугове на увагу InSPIREurope — це загальноєвропейська ініціатива для підтримки дослідників, які перебувають у групі ризику через дискримінацію, переслідування, страждання чи насильство. Ініціатива, що фінансується Європейською комісією Марі Складовської-Кюрі, здійснюється в Університеті Мейнута в Ірландії та координується Scholars at Risk Europe. InSPIREurope об'єднує різноманітних партнерів, у тому числі EUA, для спільної роботи з розширення підтримки дослідників, які знаходяться в групі ризику. Мета полягає в створенні скоординованого, міжгалузевого, загальноєвропейського альянсу для дослідників. Основа проекту полягає у тому, що досконалість у дослідницькій діяльності залежить від відкритої наукової дискусії та ґрунтується на різноманітності ідей і точок зору. Коли дослідники знаходяться під загрозою та виключаються з участі в глобальному

дослідницькому колі, під загрозою опиняються не лише їхні життя та кар'єра, але й якість та саме майбутнє дослідження [1].

Неоціненну допомогу нашій країні надає Великобританія. Фінансова і матеріальна підтримка Збройних Сил України – найголовніше на часі, але збереження та захист людського капіталу відіграє не менш важливу роль у майбутньому України. Університет Есекса співпрацює з Радою вчених у групі ризику (CARA), щоб запропонувати підтримку вченим, які опинилися в групі ризику внаслідок вторгнення та війни в Україні. UEssex також забезпечить можливість українських студентів приєднатися до університетської спільноти через створення спеціальних стипендій для підтримки нинішніх і майбутніх студентів, поряд з іншою практичною, фінансовою підтримкою та підтримкою добробуту, яка зараз доступна для всіх, хто постраждав від конфлікту. У 1933 році засновники Cara описали свою місію як «полегшення страждань і захист навчання та науки». Майже дев'яносто років потому ця місія продовжується; і за цей час Кара врятувала тисячі висококваліфікованих людей, які продовжили використовувати свої навички для блага всіх. Програма стипендій Карабуло розроблено в тісному партнерстві з Мережею 131 університетів та дослідницьких інститутів Великобританії, які надають фінансову підтримку Cara. Стипендії допомагають вченим у небезпеці втекти в безпечне місце, де вони можуть продовжити свою роботу. Більшість мають намір, по можливості, повернутися додому, але їм потрібна підтримка для наукового розвитку. Деякі стипендіати Cara Fellows, які починають кар'єру, хочуть отримати післядипломну кваліфікацію, наприклад докторську, щоб продовжити кар'єру; інші вже мають докторський ступінь і шукають постдокторську роботу для проведення досліджень, можливо, з метою отримати викладацьку чи дослідницьку посаду. Кара перевіряє їх досвід, кваліфікацію та рекомендації, заохочує їх визначити потенційних керівників/приймаючі установи, найчастіше у Великобританії, але іноді в інших місцях допомагає домовитися про розміщення, виділяє будь-яке необхідне додаткове фінансування з власних ресурсів, а також допомагає з візовим процесом та іншими практичними заходами для них та будь-яких членів родини, які їх супроводжують. Станом на квітень 2022 року Кара активно співпрацює приблизно з 385 стипендіатами та з 575 утриманцями у Великобританії та за кордоном [16].

Країна Польща одна з перших розпочала активно допомагати Україні з першого дня вторгнення РФ. Для українських дослідників започаткувала особливі вигідні умови перебування у Польщі. Національне агентство академічних обмінів (NAWA) запрошує науковців із закордону на стажування в Польщі в рамках Програми імені Станіслава Уляма. Заявку можуть подати науковці, які представляють різні галузі науки. Програма передбачає приїзд до польських вищих навчальних закладів та науково-дослідних інституцій досвідчених і перспективних науковців які мають науковий ступінь кандидата наук. Передбачається, що вони активно долучаться до наукової діяльності цих інституцій, зокрема до реалізації дослідницьких проєктів та навчального процесу. У рамках Програми імені Станіслава Уляма NAWA пропонує гранти для науковців, які репрезентують усі галузі науки і походять із різних країн світу. Це уможливить налагодження та поглиблення міжнародних контактів між польськими й закордонними інституціями. Програма передбачає приїзд до Польщі з метою:

- реалізації наукових досліджень;
- проходження стажування;
- отримання матеріалів для досліджень або наукових публікацій.

Доповненням до окресленої діяльності може бути також проведення учасником програми занять в інституції, яка його приймає [11].

«Лукасевич» – це мультидисциплінарна дослідна мережа, розміщена у 12 містах держави. У дослідній мережі працює приблизно 7000 співробітників, у тому числі й українці. «Łukasiewicz» займається науково-дослідними та дослідно конструкторськими роботами у багатьох галузях – від логістики й складування, авіаційних технологій, цифровізації та мікроелектроніки, будівництва та енергетики до біотехнології. Мультидисциплінарна мережа відкрита не лише для науковців та інженерів, але й для осіб із досвідом у виробництві чи в адміністративно-управлінській сфері [4].

Грузинський народ ще пам'ятає російсько-грузинську війну 2008 року, звірства росіян в Абхазії і тому грузинській науковій спільноті як і усім грузинам близькі відчуття українців від нав'язаного загарбниками «руського міра». На знак солідарності з українським науковим середовищем Ілійський державний університет (ISU) започаткував програму підтримки науковців групи ризику. Програма має на меті підтримати українських науковців, які опинилися під загрозою, забезпечивши безпечне середовище для них та членів їхніх родин. Триваюча війна продемонструвала важливість володіння знаннями про Україну (мову, політику, культуру), з одного боку, та розкрила дефіцит відповідних наукових ресурсів, з іншого. Віримо, що програма «Українські науковці під загрозою» також сприятиме розвитку українських студій у Грузії. ISU оголошує вакансії для українських науковців, які бажають проводити лекції та брати участь в іншій академічній діяльності в ISU у таких галузях: українська мова, історія та культура України, політика і суспільство України, безпека та міжнародні відносини України. Представники українських університетів та наукових установ отримають щомісячну стипендію у розмірі 1000 доларів США та забезпечать проживанням у Тбілісі. Відібрані кандидати матимуть необмежений доступ до навчальних і дослідницьких засобів ISU. Тривалість програми від 3 до 6 місяців [2].

Спілка університетів та дослідницьких центрів Литовської Республіки, фонд Marius Jakulis Jason пропонує стипендіальну програму для проведення досліджень для дослідників та науковців з України, які шукають можливості безпечного переїзду в Литву, доки не стане безпечно повернутися та зміцнити свою країну.

Університет Коменського, Братислава (Словаччина) надає стипендію та можливість продовження наукової діяльності для дослідників та викладачів.

На сайті «Neuron» чеські науковці написали: «Ми віримо, що наукові знання є рушійною силою кожного успішного суспільства. Місія Neuron Endowment Fund – підвищувати престиж науковців у нашій країні, розвивати мережу сучасного меценатства та популяризувати науку» [10].

«Ми маємо допомогти Україні захистити молоде наукове покоління, і ми бачимо їх тимчасову роботу в нашій країні як найкраще рішення, яке буде пов'язане з продовженням розвитку експертизи в чеських дослідницьких організаціях», – каже Моніка Вондракова, голова правління NF Neuron. «Інші гранти чи бюджети інституцій можуть забезпечити фінансування досліджень чи наукової роботи, але вони не можуть забезпечити дослідників грошима для повсякденного життя та роботи в новій країні. І ми у Neuron Endowment Fund, завдяки приватним коштам, можемо це зробити», – пояснює вона [3].

Також Чеська академія наук оголошує стипендії для дослідників з України. Продовжити дослідження в безпечному середовищі – це мета програми стипендій для дослідників у ризику, яку сьогодні схвалила Рада Академії CAS. Цього року стипендії будуть орієнтовані на абітурієнтів з України, після чого програма розглядатиме заявки з інших країн, де вченим загрожує війна чи переслідування. Таким чином, CAS має на меті підтримати щонайменше 50 українських дослідників до кінця 2023 року. Пропозиція подається окремими

інститутами CAS, які включають заявника до своєї дослідницької групи чи відділу. Фінансування у вигляді гранту надаватиметься CAS до 31 грудня 2023 року, а загальна заробітна плата підтриманих дослідників становитиме приблизно 45 000 крон на місяць, залежно від ступеня їхньої зайнятості.

«Посилення академічних свобод у всьому світі відповідає місії CAS та її етичним цінностям», – зазначає Єва Зажималова, президент Чеської академії наук. Отже, програма стипендій для дослідників у ризику може поступово розширюватися у світлі поточної геополітичної ситуації, щоб включити додаткові країни, де вчені не можуть продовжувати свої дослідження через військові конфлікти або політичні та релігійні переслідування.

Мартін Фусек, директор IOCB Tech, додає: «Побачивши жорстокість, з якою президент Росії топче всі цінності цивілізованого світу, я, як і всі інші, відчув, що ми повинні щось зробити. Я дуже радий, що Neuron Endowment Fund тут і що ми з Монікою Вондраковою змогли протягом 24 годин придумати цю допомогу» [13].

Mathematical Research Institute запрошує українських математиків та вчених з суміжних дисциплін для проведення досліджень на базі Сіднейського університету в Австралії. Є можливість як для індивідуальних, так і групових проектів тривалістю від 2 тижнів до 6 місяців. Успішним аплікантам університет надає візову підтримку, покриває витрати на переліт та надає до \$1,000 AUD стипендії в тиждень для аплікантів та членів їх сімей. Метою УВП є надання тимчасового безпечного притулку українським дослідникам математичних наук, які перебувають у скрутному становищі через вторгнення російської армії в Україну наприкінці лютого 2022 року. УВП підтримує українських дослідників, надає можливість тимчасово продовжити свої дослідження в безпечному та затишному середовищі в Сіднейському науково-дослідному інституті математики в Сідней, Австралія [12].

Місія PAUSE (Programme d'aide à l'Accueil en Urgence des Scientifiques en Exil – національна програма термінової допомоги та прийому вчених у вигнанні), ініційована урядом Франції за підтримки громадянського суспільства та економічних гравців, полягає в тому, щоб розміщувати та захищати дослідників із країн, у яких політична ситуація ставить під загрозу їхню роботу та їхні родини. Національна програма термінової допомоги та прийому вчених у вигнанні (Programme d'aide à l'Accueil en Urgence des Scientifiques en Exil, PAUSE) була створена в січні 2017 року на 5 років після підписання угоди між Міністерство вищої освіти та наукових досліджень, Колеж де Франс і Канцелярія університетів Парижа. Метою PAUSE у Франції є сприяння прийому іноземних дослідників, науковців та інтелектуалів, які опинилися у надзвичайних ситуаціях, дати їм змогу продовжувати свою роботу та захистити свої родини. Міністерство вищої освіти та досліджень виділило на програму фінансування у розмірі 2 мільйонів євро, яке відновлене у 2019 році. Воно буде використовуватися, зокрема, для надання стимулюючого фінансування вищим навчальним закладам і державним дослідницьким організаціям, які бажають прийняти іноземних дослідників, що перебувають у небезпеці, і допомогти їм у процесі інтеграції, як професійної, так і особистої [8].

Швейцарська вища технічна школа Цюріха та Департамент архітектури мають на меті підтримати українських вчених, пропонуючи надати їм тимчасовий академічний прихисток. Стипендія CASA спрямована на дослідників постдокторантського рівня в галузі історії та теорії архітектури, архітектури та технологій, збереження кандидатів з професійним досвідом у дизайні, архітектурі та мистецтві, урбанізмі, ландшафтній архітектурі та суміжних областях. Стипендіатів запрошують до участі в діяльності кафедри, зокрема в рамках докторської школи D-ARCH. Їм надається повний доступ до наявних ресурсів (наприклад, технологічних платформ, архівів gta, бібліотеки ETH) [17].

Підтримку і допомогу отримують українські вчені і студенти від Німеччини. В Ульмському університеті розробили прагматичні заходи підтримки для українських науковців, які вже навчаються в Ульмському університеті (або інших установах федеральної землі). Плату за навчання в державних університетах скасовано як для нинішніх українських студентів, так і для майбутніх біженців з України. 9 березня рада Ульмського університету провела інформаційне засідання та панельну дискусію про вплив війни на наукову спільноту. З огляду на те, що близько 100 000 біженців з України навчатимуться в університетах Німеччини, дискусія зосереджена на тому, як найкраще підтримати українських студентів і науковців щоб вступити або працювати в університеті Ульма.

Університети Німеччини пропонують освітні та наукові можливості для студентів та науковців, зокрема, Університет Аусбурга запрошує на магістерську програму «Міжнародний бізнес та фінанси». Заявку або лист можна надіслати на адреси: Julia.koch@hs-augsburg.de та Thorsten.feix@hs-augsburg.de

Технічний університет Мюнхена заснував програму стипендій для початкового 6-місячного дослідницького перебування. Стипендіатів та їхні сім'ї також забезпечать житлом: <https://bit.ly/3iudVND>

Університет Тюбінгена пропонує 10 стипендій для українських науковців <https://bit.ly/3D9A90X>

Асоціація німецьких мистецтвознавців висловлює солідарність населенню України, яке страждає від війни, зокрема, Фонд Александра фон Гумбольдта, пропонує українським дослідникам, які опинилися в небезпеці, подавати заявки на програми для вчених з університетів і науково-дослідних інститутів. Існують також спеціальні програми для істориків мистецтва в музеях, наприклад, пропозиція Мистецького фонду Ернста фон Сіменса [9].

Університет Орхуса, Данія, пропонує 10-15 стипендій для українських науковців. Стипендія включає повну заробітну плату разом з доступом до робочого місця (спільного офісу), бібліотеки та всіх дослідницьких заходів в Орхуському університеті. AIAS допоможе в процесі переїзду (включаючи дозвіл на роботу, проживання та пошук відповідного житла). Стипендії надаються на 6-12 місяців (з можливістю подати заявку на продовження, залежно від ситуації в Україні та доступного фінансування) [15].

Європейська дослідницька мережа з передачі сигналів (ERNEST) заснувала Надзвичайний фонд для українських дослідників: гранти на короткострокові наукові місії українським дослідникам, які нещодавно були переміщені через війну, або тим, хто може подорожувати до установ, що беруть участь в ERNEST COST Action. Метою місії є виконання спільного дослідницького проекту на теми, що стосуються мережі. Для дослідників, які проживають в Україні, пропонують також гранти віртуальної мобільності для підтримки співпраці з установами, які беруть участь у [ERNEST COST Action](#) на теми, що стосуються мережі у віртуальному середовищі. Співпраця включає онлайн-лекції, семінари, вебінари, подкасти або дослідницькі заходи (обчислювальні роботи, моделювання) [5].

Репозиторії ініціатив підтримки для науковців, студентів і дослідників також створили Мадридський автономний університет, Університет Париж-Дофін-PSL, Університет Стерлінга та інші.

Висновки й перспективи подальших досліджень. Проаналізована підтримка міжнародною науковою спільнотою українських дослідників в умовах воєнного стану у даній статті є малою часткою усієї підтримки та допомоги, наданої українським науковцям, освітянам, студентам в умовах воєнного стану та потребує подальших досліджень.

Історія української науки рясніє важкими, трагічними періодами, зумовленими різними політичними чинниками. При цьому українські вчені завжди повністю віддавали свої знання, талант, професіоналізм на благо України. Як зазначив міністр освіти і науки України Сергій Шкарлет, підсумовуючи діяльність платформи для ефективної взаємодії представників бізнесу та наукової спільноти «Наука та бізнес», станом на 28 липня 2022 року до бази даних онлайн-майданчика надіслано 86 пропозицій щодо впровадження наукових досліджень і 26 пропозицій співпраці, серед яких є ті, що спрямовані на підтримку країни в умовах воєнного стану, а також наголосив, що наука є важливим рушієм розвитку держави на шляху до економічного прогресу. Вона має відношення до будь-якої сфери нашого життя та щодня його трансформує. Сьогодні виклики, з якими зіткнулася Україна, дають можливість побудувати нову систему взаємовідносин науки та суспільства, підвищити її актуальність у науково-технічному прогресі, сфері інноваційної діяльності та посиленні обороноздатності країни. Спеціальна комунікаційна платформа, що була розроблена ще до війни, стала інноваційним інструментом для пошуку партнерів, виконання та реалізації наукових, науково-технічних, інноваційних проєктів, а також спільного використання наявної дослідницької та інноваційної інфраструктури. Вдячний українським науковцям, освітянам і підприємцям, що активно спрямовують свій потенціал задля перемоги та розбудови нашої держави [7].

Всебічна, активна підтримка міжнародною науковою спільнотою українських дослідників, вчених в умовах воєнного стану є фактом всесвітнього бажання створювати, а не руйнувати, а також доводить цінність дослідницької наукової діяльності у всьому світі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Ініціатива з підтримки, просування та інтеграції дослідників у групі ризику в Європі. URL: <https://eua.eu/resources/projects/759-inspireurope.html> (дата звернення 19.08.2022)
2. Конкурс для участі в програмі «Українські науковці групи ризику» URL: <https://iliauni.edu.ge/en/siaxleebi-8/vakansiebi/dasaqmeba-iliaunishi/call-for-ukrainian-academics-at-risk-program.page> (дата звернення 16.08.2022)
3. Ми допомогли тринадцяти українським науковцям. URL: <https://www.nfneuron.cz/en/blog/we-helped-thirteen-ukrainian-women-scientists> (дата звернення 19.08.2022)
4. Мультидисциплінарна дослідна мережа "Łukasiewicz" ("Лукаевич") запрошує українських вчених. URL: <https://lukasiewicz.gov.pl/en/job-offers-for-ukrainians-in-poland/> (дата звернення 18.08.2022)
5. Надзвичайний фонд для дослідників України. URL: <https://ernest-gpcr.eu/the-european-research-network-on-signal-transduction-ernest-has-established-an-emergency-fund-for-ukrainian-researchers/> (дата звернення 16.08.2022)
6. Наука під час війни: МОН провів онлайн-конференцію до Дня науки. URL: <https://nupp.edu.ua/news/nauka-pid-chas-viyni-mon-proviv-onlayn-konferentsiyu-do-dnya-nauki.html> (дата звернення 20.08.2022)
7. Наука та бізнес під час війни: 86 наукових розробок і 26 пропозицій співпраці зареєстровано на комунікаційній платформі. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/nauka-ta-biznes-pid-chas-viyni-86-naukovih-rozrobok-i-26-propozicij-spivpraci-zareyestrovano-na-komunikacijnij-platformi> (дата звернення 19.08.2022)

8. Національна програма термінової допомоги та прийому вчених в еміграції. URL: https://www.campusfrance.org/en/pause-program-urgent-aid-scientists-exile?utm_medium=email&utm_source=UniSender&utm_campaign=267484829 (дата звернення 19.08.2022)
9. Німецькі програми фінансування для дослідників, які опинилися в небезпеці та список інституційних контактів. URL: <https://kunsthistoriker.org/meldungen/scholars-at-risk/?fbclid=IwAR0IbY6uzPYA4Z2OTKB7li75gI222E3EJiXFaiW4n0c6I6poNPV-jGDinE4> (дата звернення 18.08.2022)
10. Підвищення престижу вчених нашого народу. URL: <https://www.nfneuron.cz/en> (дата звернення 10.08.2022)
11. Програма Ulam NAWA: для дослідників. URL: <https://nawa.gov.pl/naukowcy/program-im-ulama> (дата звернення 19.08.2022)
12. Українська візит-програма. URL: https://mathematical-research-institute.sydney.edu.au/ukrainian-visitor-program/?fbclid=IwAR1kJvH8a9nHzp9VB0foDucrcOw30p365MPfjL5khuqeX_ahwMwPAA4QFA (дата звернення 11.08.2022)
13. Чеська академія наук оголошує стипендії для дослідників з України. URL: <https://lntu.edu.ua/uk/cheska-akademiya-nauk-oholoshuye-stypendiyi-dlya-doslidnykiv-z-ukrayiny> (дата звернення 15.08.2022)
14. Чурікова, Наталія (2022). Я раптом побачила, як предметом моїх досліджень зловживають проти України. Голос Америки. URL: <https://ukrainian.voanews.com/a/diskusija-harvard-naukovtsi/6661644.html> (дата звернення 19.08.2022)
15. AUFF - Українські наукові стипендії. URL: <https://aias.au.dk/opportunities-at-aias/auff-ukraine-fellowships> (дата звернення 19.08.2022)
16. Cara рятувальний круг для науковців у групі ризику. URL: <https://www.cara.ngo/what-we-do/a-lifeline-to-academics-at-risk/> (дата звернення 19.08.2022)
17. CASA 2022: Підтримка українських науковців. URL: https://arch.ethz.ch/en/forschung/forschungsnachwuchs/CASA/call-2022.html?fbclid=IwAR2uYimYMMZFIsPGjh91TApoFv-vBP7qz7KTb5QbE3YqAdw_y8DP7QuIGvQ (дата звернення 15.08.2022)

REFERENCES:

1. Inicijaty`va z pidtry`mky`, prosvannya ta integraciyi doslidny`kiv u grupi ry`zy`ku v Yevropi [Initiative to support, promote and integrate researchers at risk in Europe]. Retrieved from <https://eua.eu/resources/projects/759-inspireurope.html> [in Bel`giya].
2. Konkurs dlya uchasti v programi «Ukrayins`ki naukovci grupy` ry`zy`ku» [Competition for participation in the program «Ukrainian scientists of risk groups»]. Retrieved from <https://iliauni.edu.ge/en/siaxleebi-8/vakansiebi/dasaqmeba-iliaunishi/call-for-ukrainian-academics-at-risk-program.page> [in Gruziya].
3. My` dopomogly` try`nadcyaty` ukrayins`ky`m naukovcyam [We helped thirteen Ukrainian scientists]. Retrieved from <https://www.nfneuron.cz/en/blog/we-helped-thirteen-ukrainian-women-scientists> [in Chexiya].
4. Mul`ty`dy`scy`plinarna doslidna merezha "Łukasiewicz" ("Łukasevy`ch") zaproshuye ukrayins`ky`x vcheny`x [Multidisciplinary Research Network "Łukasiewicz" ("Łukasiewicz") is inviting Ukrainian scientists].

invites Ukrainian scientists]. Retrieved from <https://lukasiewicz.gov.pl/en/job-offers-for-ukrainians-in-poland/> [in Pol'shha].

5. Nadzvy`chajny`j fond dlya doslidny`kiv Ukrayiny` [Emergency fund for researchers of Ukraine]. Retrieved from <https://ernest-gpcr.eu/the-european-research-network-on-signal-transduction-ernest-has-established-an-emergency-fund-for-ukrainian-researchers/> [in Nimechchy`na]

6. Nauka pid chas vijny`: MON proviv onlajn-konferenciyu do Dnya nauky` [Science during the war: the Ministry of Education and Culture held an online conference for Science Day]. Retrieved from <https://nupp.edu.ua/news/nauka-pid-chas-viyni-mon-proviv-onlajn-konferentsiyu-do-dnya-nauki.html> [in Ukrainian].

7. Nauka ta biznes pid chas vijny`: 86 naukovy`x rozrobok i 26 propozy`cij spivpraci zareyestrovano na komunikacijnij platformi [Science and business during the war: 86 scientific developments and 26 cooperation proposals registered on the communication platform]. Retrieved from <https://mon.gov.ua/ua/news/nauka-ta-biznes-pid-chas-vijni-86-naukovih-rozrobok-i-26-propozicij-spivpraci-zareyestrovano-na-komunikacijnij-platformi> [in Ukrainian].

8. Nacional`na programa terminovoyi dopomogy` ta pry`jomu vcheny`x v emigraciyi [National program of urgent assistance and reception of scientists in emigration]. Retrieved from https://www.campusfrance.org/en/pause-program-urgent-aid-scientists-exile?utm_medium=email&utm_source=UniSender&utm_campaign=267484829 [in Franciya].

9. Nimecz`ki programy` finansuvannya dlya doslidny`kiv, yaki opy`ny`ly`sya v nebezpeci ta spy` sok insty`tucijny`x kontaktiv [German funding programs for researchers at risk and list of institutional contacts]. Retrieved from <https://kunsthistoriker.org/meldungen/scholars-at-risk/?fbclid=IwAR0IbY6uzPYA4Z2OTKB7li75gI222E3EJiXFaiW4n0c6I6poNPV-jGDinE4> [in Nimechchy`na].

10. Pidvy`shhennya presty`zhu vcheny`x nashogo narodu [Increasing the prestige of scientists of our nation]. Retrieved from <https://www.nfneuron.cz/en> [in Chexiya].

11. Programa Ulam NAWA: dlya doslidny`kiv [Ulam NAWA Program: For Researchers]. Retrieved from <https://nawa.gov.pl/naukowcy/program-im-ulama> [in Pol'shha].

12. Ukrayins`ka vizy`t-programa [Ukrainian visit program]. Retrieved from https://mathematical-research-institute.sydney.edu.au/ukrainian-visitor-program/?fbclid=IwAR1kJvH8a9nHzp9VB0foDucrcOw30p365MPfjL5khuqeX_ahwMwPAA4QFA [in Avstriya].

13. Ches`ka akademiya nauk ogoloshuye sty`pendiyi dlya doslidny`kiv z Ukrayiny` [The Czech Academy of Sciences announces scholarships for researchers from Ukraine]. Retrieved from <https://Intu.edu.ua/uk/cheska-akademiya-nauk-oholoshuye-stypendiyi-dlya-doslidnykiv-z-ukrayiny> [in Chexiya].

14. Churikova Nataliya (2022). Ya raptom pobachy`la, yak predmetom moyix doslidzhen` zlovzhy`vayut` proty` Ukrayiny`. Golos Amery`ky` [I suddenly saw how the subject of my research was being misused against Ukraine. Voice of America]. Retrieved from <https://ukrainian.voanews.com/a/diskusija-harvard-naukovtsi/6661644.html> [in Ukrainian].

15. AUFF – Ukrayins`ki naukovi sty`pendiyi [AUFF – Ukrainian scientific scholarships]. Retrieved from <https://aias.au.dk/opportunities-at-aias/auff-ukraine-fellowships> [in Daniya].

16. Cara ryatuval`ny`j krug dlya naukovciv u grupi ry`zy`ku [Cara lifeline for scientists at risk]. Retrieved from <https://www.cara.ngo/what-we-do/a-lifeline-to-academics-at-risk/> [in Vely`kobry`taniya].

17. CASA 2022: Pidtry`mka ukrayins`ky`x naukovciv [CASA 2022: Support for Ukrainian scientists]. Retrieved from https://arch.ethz.ch/en/forschung/forschungsnachwuchs/CASA/call-2022.html?fbclid=IwAR2uYimYMMZFIsPGjh91TApoF-xvBP7qz7KTb5QbE3YqAdw_y8DP7QuIGvQ [in Shvejczariya].

TATIANA KALUZHNA

Candidate of Philosophy, Senior Researcher,
Leading Researcher of the Andragogy Department of Ivan Ziaziun Institute
of Pedagogical and Adult Education of the NAES of Ukraine, Kyiv, Ukraine
ORCID ID 0000-0003-3118-2575
tt-dd-kk@ukr.net

**SUPPORT BY THE INTERNATIONAL SCIENTIFIC COMMUNITY OF UKRAINIAN
RESEARCHERS UNDER THE CONDITIONS OF MARITAL STATE**

The publication is devoted to the problem of support by the international scientific community of Ukrainian researchers, scientists in the conditions of military aggression of the Russian Federation in Ukraine. Many Ukrainian scientists are forced to stay outside their country. Many European countries, such as Poland, the Czech Republic, Slovakia, Germany, France and others, provided shelter to Ukrainians, in particular, Ukrainian researchers were offered a variety of programs to continue research work with proper living conditions. The author analyzes some aspects of support and assistance by the international scientific community of Ukrainian researchers. Programs of support, organization and support networks of Ukrainian researchers, students and researchers from all over the world are highlighted. Special attention is paid to the support of Ukrainian researchers by European countries. European Research Network for Signal Transmission (ERNEST) has established an Emergency Fund for Ukrainian researchers: grants for short-term scientific missions to Ukrainian researchers who have recently been displaced due to the war, or to those who can travel to institutions participating in ERNEST COST Action. The purpose of the missions is to carry out a joint research project on topics related to the network. Researchers living in Ukraine are also offered virtual mobility grants to support collaboration with institutions participating in ERNEST COST Action on topics related to the network in a virtual environment.

Invaluable assistance to Ukrainian researchers is provided by England, in particular, the University of Essex works with the Council of Scientists at Risk (CARA) to offer support to scientists who are at risk due to the invasion and war in Ukraine. UEssex will also enable Ukrainian students to join the university community through the creation of dedicated scholarships to support current and prospective students, alongside other practical, financial and welfare support currently available to all those affected by the conflict.

Key words: support, martial law, aid, scientists, researchers, programs, scholarships.